

Богдан Галюк
(Івано-Франківськ)

ВПЛИВ ЕТНОСУ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ПІЗНЬОПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена дослідженню впливу етносу і міжкультурних відносин на розвиток пізньопротестантських течій в Україні. Автор аналізує особливості інтеграції протестантизму в український культурний контекст, зокрема через адаптацію релігійних практик до національних традицій, таких як використання української мови в богослужіннях та святкування національних свят. Особливу увагу приділено внутрішній структурі протестантських церков в Україні, де важливу роль відіграють родинні моделі керівництва та моральний авторитет старших поколінь. Стаття також розглядає вплив пострадянських змін на церковне управління, перехід до колегіальних моделей управління та культурно-релігійний вплив на місіонерську діяльність протестантських громад. Автор робить висновок, що пізньопротестантські течії в Україні успішно адаптуються до національного контексту, що сприяє розвитку релігійної та культурної ідентичності протестантизму в українському суспільстві.

Ключові слова: протестантизм, пізньопротестантизм, українська культура, релігійні традиції, церковне управління, родинні цінності, місіонерська діяльність.

The article explores the influence of ethnicity and intercultural relations on the development of late Protestant movements in Ukraine. The author examines the integration of Protestantism into the Ukrainian cultural context, focusing on the adaptation of religious practices to national traditions, such as the use of the Ukrainian language in worship services and the celebration of national holidays. Particular attention is given to the internal structure of Protestant churches in Ukraine, where family models of leadership and the moral authority of older generations play a key role. The article also discusses the impact of post-Soviet changes on church governance, the transition to more collegial models of leadership, and the cultural-religious influence on missionary activities. The author concludes that late Protestant movements in Ukraine have successfully adapted to the national context, contributing to the development of Protestant religious and cultural identity within Ukrainian society.

Keywords: Protestantism, late Protestantism, Ukrainian culture, religious traditions, church governance, family values, missionary activity.

Актуальність проблеми. В умовах глобалізації та постійних змін, що відбуваються в політичній, економічній та культурній сферах, важливим є дослідження впливу етнічних, релігійних та культурних чинників на розвиток української протестантської спільноти, зокрема в контексті її сучасних трансформацій. Пізньопротестантський рух в Україні переживає етапи становлення та еволюції, і його розвиток багато в чому залежить від міжкультурних взаємодій, а також взаємовідносин між різними етнічними групами. В Україні відзначається значна етнічна та культурна різноманітність, що не може не впливати на розвиток протестантизму в країні. Різні етнічні групи привносять свої культурні особливості та традиції, що можуть по-різному співвідноситися з протестантським світоглядом і практиками. Вивчення цього впливу є важливим для розуміння специфіки розвитку протестантських спільнот в Україні та їх адаптації до локальних умов. Інтеграція різних культур та традицій в єдину релігійну спільноту сприяє формуванню більш толерантного та відкритого середовища для релігійного розвитку. Зокрема, вивчення того, як протестантизм адаптується до українських реалій, взаємодіє з традиційними

православними і католицькими спільнотами, має велике значення для подальшого розвитку релігійної ситуації в країні.

Ступінь наукової розробки проблеми. Тема взаємодії етнічних, культурних і релігійних чинників на розвиток пізнього протестантизму в Україні є дослідженою, але багато аспектів ще залишаються недостатньо вивченими. Окремі аспекти, як-от вплив етносу на специфіку протестантських спільнот в Україні та на формування їх релігійної ідентичності, є предметом наукових пошуків з 1990-х років. Роботи, написані такими дослідниками, як Мокієнко М., Докаш В., Яковенко І., Шевчук С., Любащенко В. визначають основні тенденції розвитку протестантизму в Україні, зокрема на етапі після 1991 року. Зокрема, дослідження зосереджуються на впливі соціально-політичних трансформацій на протестантські спільноти, їх інституційну організацію, взаємодію з іншими релігійними конфесіями, а також на проблемах міжконфесійного діалогу та адаптації протестантських рухів до нових культурних умов.

Проте більшість досліджень обмежуються лише соціальними, політичними чи організаційними аспектами розвитку протестантизму в Україні, в той час як питання впливу етнічних та міжкультурних факторів залишаються на периферії наукових пошуків. Лише в останні роки стали з'являтися роботи, які більш детально досліджують інтеграцію етнічних груп у протестантське середовище і їх адаптацію до локальних традицій (наприклад, Лібер М., Бабін Ю.).

У сучасних наукових працях розглядається також вплив глобалізації, сучасних культурних та релігійних трендів, а також роль протестантизму в процесах соціальної стабільності та екуменізму в Україні. Серед робіт, що розширюють горизонти досліджень, є також праці, які вивчають проблему соціокультурного різноманіття і його вплив на релігійні рухи, як от роботи Шевчука С. та Іванової О.

Отже, наукова розробка проблеми перебуває на етапі активного дослідження, проте для комплексного розуміння впливу етнічних та культурних аспектів на розвиток протестантизму в Україні потрібні подальші дослідження. Розширення уваги до цих аспектів дозволить створити більш повну картину соціокультурних та релігійних змін в країні.

Мета статті: полягає не лише в теоретичному осмисленні розвитку протестантизму в Україні, але й у виявленні практичних аспектів його впливу на сучасні соціальні та релігійні процеси, а також у формулюванні практичних рекомендацій для подальших досліджень у цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Протестантизм, один із основних напрямків християнства, виник у XVI столітті як результат Реформації, ініційованої Мартином Лютером в Німеччині. Його основні ідеї зосереджуються на принципах лише Біблія як джерело віри, лише віра як шлях до спасіння, лише благодать Божа. Ці принципи спростовували католицькі догми та практики, такі як індульгенції, культ святих і традиції церкви, які протестанти вважали надмірними або неправомірними. Ідеї протестантизму мали широкий вплив на релігійну і культурну ситуацію в Європі, ставши основою для розвитку різноманітних конфесійних рухів, зокрема лютеранства, кальвінізму, англіканства, а також інших течій, таких як методизм, баптизм, п'ятидесятництво та інші. В Україні протестантизм розвивався значною мірою під впливом цих європейських реформаторських рухів, однак його поширення і розвиток відбувалися в специфічних історичних, культурних та політичних умовах, які мали свої особливості.¹

Поширення протестантизму на території України відзначалося кількома етапами. Перші спроби поширити протестантські ідеї на території України можна знайти ще в XVI-XVII століттях, коли лютеранські і кальвіністські громади виникали в межах Польщі, зокрема в Галичині, Волині та на територіях, що перебували під польським впливом. Однак протестантизм не зміг на той час серйозно закріпитися в українських землях через сильний вплив православ'я і католицизму, а також через політичні умови, зокрема тиск з боку польських властей та католицькою церкви.

¹ Мокієнко М.М. Пізній протестантизм в Україні: інституційний та суспільно-політичний аспекти (1991–2004 рр.): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 2007.

Реальне поширення протестантизму в Україні почалося в середині XIX століття, коли на українських землях почали діяти протестантські місіонери з Німеччини, Польщі та інших європейських країн. Вони створювали громади, організовували релігійні об'єднання та школи. Однією з важливих віх розвитку протестантизму в Україні стала поява німецьких колоністів, що принесли з собою лютеранську традицію.

Проте справжнє поживлення протестантизм зазнав у пострадянський період, коли в Україні, після проголошення незалежності в 1991 році, та законодавчого укріплення принципів свободи совісті виникла можливість для розвитку релігійних течій, що раніше перебували під забороною. Пізній протестантизм в Україні отримав новий імпульс після 1990-х років, коли на території країни почали активно діяти численні протестантські церкви, зокрема баптистські, п'ятидесятницькі та інші протестантські рухи. Цей процес супроводжувався створенням нових релігійних інституцій, культурних і соціальних ініціатив, а також зростанням протестантської присутності в суспільному житті.

Протестантизм в Україні не є однотипним явищем, адже він включає в себе різноманітні течії, які мали різний вплив на соціокультурний контекст. В Україні існують протестантські громади, що складаються з українців, поляків, німців, греків, татар та представників інших етнічних груп, що надає протестантизму особливого мультикультурного характеру.

Зауважимо, що протестантизм, прийнятий та адаптований до українських умов, часто поєднується з локальними релігійними традиціями, етнічними особливостями та культурними практиками.² Наприклад, протестантські громади в Україні не лише сприяли формуванню нових релігійних і соціальних відносин, але й активно інтегрувалися в українську культурну і соціальну реальність, адаптуючи свої практики до місцевих традицій. Цей процес відбувався, зокрема, через використання української мови та традицій в богослужіннях, підтримку української ідентичності серед вірян та через участь у національно-культурних ініціативах.

Однією з важливих характеристик розвитку протестантизму в Україні є його взаємодія з іншими релігійними традиціями, зокрема з православ'ям і католицизмом, які мають глибоке коріння в українському культурному та релігійному ландшафті. В Україні протестантизм, зокрема в пізній період (від 1991 року до теперішнього часу), активно бере участь у міжрелігійних діалогах і процесах екуменізму, сприяючи розвитку толерантності та порозуміння між різними релігійними спільнотами.

Зауважимо, що проблеми міжконфесійних відносин часто виникають на рівні релігійної ідентичності, оскільки в Україні існує велика конкуренція серед різних релігійних напрямків за вплив на суспільство. Водночас, пізньопротестантські рухи стають важливими учасниками цього процесу, організовуючи екуменічні заходи, спільні молитви та культурні ініціативи, що сприяють зменшенню конфліктів між конфесіями.³

Одним з ключових аспектів розвитку протестантизму в Україні є його адаптація до національних культурних традицій. Українська культура, зокрема в контексті традиційної релігійної практики, має значний вплив на те, як протестантизм сприймається в українському суспільстві. Протестантизм, зокрема пізній протестантизм, адаптується до української традиції через акцент на родинні цінності, національну ідентичність та соціальну справедливість.

Процес культурної адаптації також пов'язаний із використанням української мови в богослужіннях, розвитком релігійної освіти та участю протестантських церков в українському суспільному житті. Зокрема, протестантизм в Україні займається активною просвітницькою діяльністю, сприяючи формуванню нових культурних моделей та релігійних цінностей серед молоді.

² Докаш В. Протестантизм в релігійстворчому процесі України. Екуменізм і проблеми міжконфесійних відносин в Україні. К.: Гнозис, 2001.

³ Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін. / За ред. А.М. Колодного, П.Л. Яроцького. К.: Тов-во Знання, КОО, 1999. 735 с.

Підкреслимо, що протестантизм в Україні має багатогранну історію розвитку, починаючи з перших спроб поширення протестантських ідей до сучасного етапу, коли протестантизм став важливою частиною релігійного ландшафту країни. Етнокультурні особливості України, зауважимо, відіграють важливу роль у формуванні протестантських громад, що поєднують традиції протестантизму з українськими культурними та релігійними особливостями.⁴ Міжкультурні та міжрелігійні взаємодії протестантизму з іншими конфесіями в Україні важливо зауважити, сприяють розвитку екуменізму та толерантності в суспільстві.

Українська культура, з її глибокими коріннями у православ'ї, народних традиціях та соціальних цінностях, суттєво впливає на форму та зміст пізньопротестантських рухів в Україні. Пізньопротестантські течії, які почали активно розвиватися в Україні після 1991 року, сприяють виникненню нових релігійних і соціальних моделей, інтегрованих у місцеві культурні традиції.

Зокрема, одним з основних аспектів цього впливу є поєднання протестантських принципів з українськими традиціями родинного благочестя та духовної практики. Ці традиції стали основою для розвитку специфічної форми пізньопротестантського служіння, яке не тільки дотримується біблійських норм, але й враховує український контекст і потреби місцевих вірян.

Важливою рисою є також те, що протестантизм в Україні активно адаптується до української мовної культури, що дає можливість краще комунікувати з місцевими громадами, особливо в умовах багатонаціональної та багатоконфесійної країни. Цей процес адаптації виявляється в використанні української мови в богослужіннях, релігійних заходах та місіонерських ініціативах, що, в свою чергу, допомагає формувати українську протестантську ідентичність.⁵

Протестанти в Україні також активно залучають культурні традиції, наприклад, святкування традиційних українських свят у рамках церковного життя, що дає можливість протестантам відчувати зв'язок з українським народом і його культурою. Це включає в себе різноманітні церковні події, які мають на меті популяризацію моральних та етичних цінностей, притаманних українській культурі.

Внутрішньоцерковний аспект пізньопротестантських течій в Україні також не обходиться без впливу національної культури. Внутрішня структура пізньопротестантських громад в Україні відрізняється від аналогічних громад в інших країнах завдяки урахуванню національних особливостей, зокрема української родинної ієрархії та соціальної організації.⁶

Важливо підкреслити, що в Україні активно формується так звана «родинна» модель керівництва в церковних громадах, де особлива увага приділяється моральному авторитету старших членів сімей та їх впливу на молодше покоління. Ця модель керівництва поєднує традиційні українські цінності з протестантськими уявленнями про сім'ю, що сприяє зміцненню внутрішньої єдності громад та вихованню нового покоління вірян.

Додатково, важливим аспектом є роль лідерів громад, яких часто сприймають як духовних наставників і моральних авторитетів. Вони виступають не тільки як проповідники, а й як соціальні координатори, що сприяють формуванню вірності до релігійних практик через особистий приклад. В умовах України, де є сильні традиції родинної підтримки та допомоги, ці лідери часто виступають як «друзі» для своїх підлеглих, не тільки в релігійному, а й у соціальному плані, що робить їх роль значною в суспільстві.

Пострадянська культура в Україні залишила глибокий слід на соціальних та релігійних інституціях, включаючи пізньопротестантські течії. В часи радянської влади релігійне життя було обмежене, і протестантизм, як і інші релігії, перебував під постійним наглядом і контролем.

⁴ Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін./ За ред. А.М. Колодного, П.Л. Яроцького. К.: Тов-во Знання, КОО, 1999. 735 с.

⁵ Академічне релігієзнавство. / За ред. А. Колодного. К.: Світ знань, 2000. 862 с.

⁶ Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін./ За ред. А.М. Колодного, П.Л. Яроцького. К.: Тов-во Знання, КОО, 1999. 735 с.

Це наклало свій відбиток на організаційні структури церков, а також на взаємини між керівництвом та вірянами, що характерне для протестантського братства.

Однією з ключових рис пострадянського періоду стало значне зростання авторитаризму в церковному управлінні, де багато лідерів протестантських громад опиралися на принципи суворого централізованого управління, характерні для радянської системи. Однак з початком 1990-х років, з розвитком релігійної свободи та демократичних процесів, у пізньопротестантських громадах почали з'являтися нові моделі керівництва, орієнтовані на більшу прозорість, колегіальність і взаємну підтримку між лідерами та вірянами, що характерне для протестантського братства.

Ці зміни стали важливими, оскільки нові підходи до керівництва почали відображати прагнення до відновлення громадської довіри, взаємопідтримки та більш відкритих форм спілкування. Лідери євангельських громад в Україні, для прикладу, стали більше орієнтуватися на методи командної роботи, колегіальності та місіонерської активності, що відображає пострадянські прагнення до демократичних і гнучких форм управління.⁷

Місіонерська діяльність пізньопротестантських течій в Україні також має особливості, що зумовлені впливом української культури та пострадянського контексту. Однією з характерних рис місіонерства в Україні є активне використання сучасних медіа та культурних засобів для досягнення нових вірян. Протестанти активно використовують телебачення, радіо, Інтернет та соціальні мережі для поширення своїх ідей і залучення нових прихильників. Це також включає створення релігійних програм, лекцій, соціальних ініціатив та культурних заходів, які відображають місцеві соціальні реалії та культурні традиції.

Особливістю місіонерської діяльності є і глибока адаптація до локальних умов. Протестанти в Україні часто організовують спеціальні заходи, які враховують культурні традиції, такі як святкування Великодня, Різдва, а також обряди, що включають українські народні звичаї та традиції.

Пізньопротестантські місіонери також активно займаються благодійною діяльністю, сприяючи розвитку соціальних проєктів, допомагаючи нужденним, організовуючи освітні та медичні ініціативи. Це стає важливою частиною їх місіонерської діяльності, оскільки соціальна допомога здатна розширити вплив протестантизму на широкі верстви населення, що в умовах пострадянської України є важливим чинником для утвердження протестантизму як частини національного культурного середовища.

Таким чином, українська культура має суттєвий вплив на пізньопротестантські течії в Україні, що виявляється у злитті протестантських принципів з місцевими культурними та релігійними традиціями, такими як українська мова та національні свята. Протестантизм в Україні, особливо в контексті пізньопротестантських течій, активно інтегрується в український культурний простір. Взаємодія між протестантськими релігійними практиками та місцевими культурними, національними та релігійними традиціями сприяє створенню нової релігійної ідентичності, яка органічно поєднує протестантські принципи з українським контекстом. Одним із яскравих прикладів впливу української культури на пізньопротестантські течії є активне використання української мови в богослужіннях, релігійних піснях та проповідях. В Україні, де українська мова має важливе значення для національної ідентичності, протестантські Церкви почали усвідомлювати необхідність адаптації релігійної практики до культурних та мовних реалій. Багато протестантських церков в Україні, зокрема євангельські та п'ятидесятницькі громади, проводять усі богослужіння українською мовою. Це дозволяє створити близький контакт з вірянами, забезпечуючи їх максимальну участь у релігійному житті. Це також сприяє розвитку української протестантської ідентичності, оскільки використовувати рідну мову

⁷ Жерновий І. Міжконфесійні відносини в Україні та протестантизм: сучасний стан і тенденції розвитку. *Релігієзнавчий журнал*. 2010. № 7.

в релігійному контексті є важливим актом культурної самоідентифікації. Протестантські церковні пісні та хорові композиції також стали частиною української культурної спадщини. На багатьох протестантських заходах виконуються не лише традиційні західноєвропейські християнські пісні, але й українські релігійні пісні, що відображають місцеві звичаї, мелодії та стилі. Це сприяє глибшому залученню громадян до духовного життя, а також підтримці національної культури. Ще одним важливим аспектом є адаптація протестантизму до українських національних свят і обрядів. В Україні протестантські церкви інтегрували елементи українських традиційних святкувань у свою релігійну практику. Це включає в себе святкування таких важливих для України свят, як Різдво, Великдень, Трійця, але з акцентом на теологічні принципи протестантизму. Наприклад, святкування Різдва Христового у багатьох протестантських громадах в Україні часто поєднується з традиційними українськими звичаями, такими як обмін подарунками, спів українських колядок і обряд «щедрівок» (з новорічними піснями). Проте віряни підкреслюють центральну роль народження Ісуса Христа в цих святкуваннях, а не національні або побутові традиції. Щодо Великодня, в багатьох протестантських громадах в Україні практикують освячення пасок і яєць, як це традиційно робиться в українській культурі, але з релігійним акцентом на воскресіння Христа і розуміння цього свята в контексті протестантської віри. Святкування Трійці також супроводжується специфічними для України традиціями, такими як прикрашання церков травami та квітами, що символізують Святого Духа, а також збори на молитву і спільні обіди. Інтеграція протестантизму в українську культуру також відбувається через злиття релігійних практик із народними звичаями. Наприклад, у деяких протестантських громадах на заході України (особливо в західноукраїнських регіонах, таких як Львівщина та Івано-Франківщина) можна помітити поєднання протестантських молитов та українських традиційних обрядів. На таких заходах як похорони, освячення житла або родинні свята використовуються елементи традиційних українських обрядів, але вони адаптовані до протестантської теології.

Протестанти в Україні активно популяризують серед своїх вірян концепцію «доброї родини», що базується на українському понятті «сім'ї як основи суспільства». Батьки в протестантських громадах часто беруть активну участь у вихованні дітей, підтримуючи українські сімейні традиції, такі як повага до старших поколінь, допомога один одному в трудні моменти життя. Протестантизм в Україні активно підтримує ідентичність українців, підкреслюючи важливість патріотизму та громадянської свідомості. Багато протестантських Церков активно долучаються до соціальних ініціатив, які сприяють розвитку української культури, освіти, мови та національної єдності. Вони організовують культурні та релігійні заходи, на яких підкреслюється важливість збереження українських традицій і розвитку національної ідентичності в умовах глобалізації. Особливо важливою є роль протестантських церков в часи історичних випробувань для України. Під час Революції Гідності (2014) протестанти активно підтримували українську незалежність, а також активно працювали в допомозі людям через благодійні організації, організовуючи молитовні пункти та благодійні акції. Ці дії свідчать про те, як протестантизм і українська культура взаємодіють для підтримки національних цінностей та незалежності.

Внутрішня структура протестантських церков в Україні відображає певні національні та культурні особливості, зокрема через значну роль родинних цінностей та морального авторитету старших поколінь. Українська культура, яка традиційно надає великого значення родині, взаємопідтримці, ієрархії в родинних стосунках та авторитету старших, знайшла своє відображення у внутрішній організації та управлінні протестантських громад.

Однією з характерних рис внутрішньої організації пізньопротестантських течій в Україні є так звана «родинна модель керівництва». Ця модель відрізняється від більш формальних, бюрократичних підходів до управління, характерних для деяких протестантських церков на

Заході, і має тісний зв'язок з українською культурною традицією, де родина є основою соціального та духовного життя.⁸

У таких громадах керівництво часто має не лише релігійне, а й соціальне значення. Лідери церкви (як пастори або старші члени громади) розглядаються не тільки як духовні наставники, але й як моральні авторитети, котрі вміють об'єднувати людей, враховують особисті потреби своїх парафіян та підтримують родинні зв'язки всередині церковної спільноти. Це включає в себе колегіальність у прийнятті рішень. Лідери церков часто діють не лише на основі особистих повноважень, а й враховують думки та рекомендації старших членів громади. Це створює атмосферу взаємоповаги та колективного прийняття рішень, де важливу роль відіграють старші члени громади. Духовне наставництво лідери часто здійснюють не тільки пасторське служіння, але й беруть на себе ролі наставників для молодших членів громади, передаючи їм досвід та моральні орієнтири, що мають глибоке коріння в українських культурних традиціях. Важливим чинником протестантських практик є підтримка родин: у ряді церковних практик важливу роль відіграє допомога родинам – підтримка у важкі моменти життя (смерть близьких, хвороби, фінансові труднощі) та організація сімейних заходів, наприклад, сімейних молитв, що відповідає українському акценту на взаємодопомогу в родині. Українська культура традиційно надає великого значення старшим поколінням, що виявляється в повазі до досвіду, мудрості та життєвих принципів старших членів сім'ї та громади. Цей аспект глибоко вкорінений і у внутрішньоцерковному житті протестантських громад в Україні.

У багатьох протестантських громадах, і це стає традицією старші члени відіграють вирішальну роль у формуванні духовної атмосфери та організаційної структури. Пастори або старші члени громади, які мають великий досвід у служінні та духовному наставництві, часто виступають як моральні авторитети, яких слухають не тільки через їх духовну посаду, а й через повагу до їхнього життєвого досвіду та моральних принципів.

Протестантські Церкви в Україні часто використовують цей принцип як важливий елемент виховання нових поколінь вірян. Старші члени громади стають природними вихователями для молоді, допомагаючи сформувати їй моральні орієнтири та релігійні цінності. Це є важливим аспектом для розвитку християнської етики, як культури спрямованої на служіння іншим, взаємопідтримку та розвиток сімейних цінностей.

Особливістю внутрішньої структури протестантських церков в Україні є також, нагадаємо, інтеграція релігійних та культурних традицій у міжпоколінні стосунки.⁹ Це означає, що старші члени громади не лише передають релігійні знання та досвід, але й активно зберігають та транслюють культурні традиції, що дозволяє зберегти зв'язок між поколіннями. Молодші покоління часто займають активні позиції в церковних ініціативах, але завжди під моральним керівництвом старших. Водночас молодь може впливати на розвиток церкви, зокрема через використання новітніх технологій, соціальних медіа, організацію соціальних проєктів. Важливим аспектом родинної моделі є підтримка сімейних цінностей через церковне служіння. Молоді пари, що вступають у шлюб, часто отримують наставництво від старших членів громади, що допомагає не тільки духовно, але й соціально – в плані розв'язання побутових проблем та створення здорових родинних відносин. У деяких протестантських громадах навіть свята, обряди та церковні ритуали здійснюються з огляду на українські традиції, зокрема важливість родинного кола. Наприклад, під час святкування Різдва чи Великодня в деяких громадах організовуються сімейні молитви, на яких присутні і старші, і молодші члени громади, що укріплює міжпоколінний зв'язок. Попри традиційну авторитарну модель управління, яка може бути характерною для деяких протестантських церков на Заході, в Україні в останні десятиліття спостерігається перехід до більш колегіальних, демократичних моделей управління

⁸ Сьомін С. Українська молодь під прицілом новітніх релігійних культів і сект. *Людина і політика*. № 3(9). 2000.

⁹ Академічне релігієзнавство. / За ред. А. Колодного. К.: Світ знань, 2000. 862 с.

в церковних громадах. Це адаптація до пострадянських реалій, де існує прагнення до більш відкритих, прозорих форм взаємодії. Колегіальність у керівництві дозволяє збалансувати вплив старших поколінь із новими ідеями та потребами молоді.

Зміни, зокрема у керівництві церков, не означають повного скасування старої моделі, а скоріше адаптацію її до нових реалій. Нагадаємо, що внутрішньоцерковний процес в Україні все більше базується на консультаціях, участі та розподілі відповідальності, що дозволяє досягти більшого взаєморозуміння між поколіннями та створює більш відкриту атмосферу для розвитку церковної громади.

Висновки. У процесі дослідження впливу етносу та міжкультурних відносин на розвиток української пізньопротестантської перспективи можна зробити ще кілька важливих висновків:

1. Інтеграція протестантизму в українську культуру. Пізньопротестантські течії в Україні значною мірою адаптувалися до національних культурних традицій. Використання української мови в богослужіннях, святкування національних свят та інтеграція місцевих культурних практик у релігійне життя дозволяє протестантизму органічно вписуватися в український культурний контекст. Це сприяє розвитку протестантської ідентичності, яка стає частиною більш широкої української релігійної та культурної спільноти.

2. Родинна модель керівництва в церковних громадах. Внутрішня структура протестантських церков в Україні часто орієнтована на родинні цінності та моральний авторитет старших поколінь. Це дозволяє створювати стійкі соціальні зв'язки в церковних громадах, де лідери виступають не лише як духовні наставники, а й як моральні орієнтири для молодших поколінь. Такий підхід сприяє зміцненню соціальної і духовної єдності вірян, що є важливим для розвитку пізньопротестантської спільноти в Україні.

3. Вплив пострадянських змін на церковне управління. Після здобуття незалежності України протестантизм став більш відкритим до нових моделей управління. Перехід від авторитарних структур до колегіальних моделей керівництва в церковних громадах відображає зміни в соціальному та політичному житті України. Це дозволяє церквам бути більш демократичними, гнучкими та адаптованими до потреб вірян, що є важливим для ефективного розвитку релігійної спільноти.

4. Культурно-релігійний вплив на місіонерську діяльність. Протестанти в Україні активно використовують культурні аспекти для розширення місіонерської діяльності, зокрема через медіа, соціальні ініціативи та благодійні проекти. Ці заходи не тільки сприяють пропагуванню протестантської віри, але й сприяють розвитку національної ідентичності та соціального служіння, що є важливими для інтеграції протестантизму в українське суспільство.

5. Глобалізація і місце протестантизму в Україні. Зростання протестантизму в Україні є частиною глобальних релігійних процесів, однак він має особливий контекст завдяки українським традиціям та культурі. Пізньопротестантські течії в Україні інтегруються в національну релігійну картину, адаптуючи західноєвропейські та північноамериканські моделі до локальних умов.

У підсумку, протестантизм в Україні, хоча і є частиною глобального релігійного процесу, адаптується до національних культурних реалій, що робить його органічною частиною українського духовного ландшафту. Це забезпечує ефективну взаємодію між релігійною вірою та культурними традиціями, що важливо для розвитку пізньопротестантської перспективи в Україні.

Список використаної літератури:

1. Докаш В. Протестантизм в релігійстворчому процесі України. *Екуменізм і проблеми міжконфесійних відносин в Україні*. К.: Гнозис, 2001.
2. Мокієнко М.М. Пізній протестантизм в Україні: інституційний та суспільно-політичний аспекти (1991–2004 рр.): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Запоріжжя, 2007.
3. Сьомін С. Українська молодь під прицілом новітніх релігійних культів і сект. *Людина і політика*. № 3(9). 2000.

4. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Лобовик та ін. / За ред. А.М. Колодного, П.Л. Яроцького. К.: Тов-во Знання, КОО, 1999. 735 с.
5. Академічне релігієзнавство. / За ред. А. Колодного. К.: Світ знань, 2000. 862 с.
6. Релігієзнавчий словник. / За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К.: Четверта хвиля, 1996. 282 с.
7. Таран І. Пізній протестантизм в Україні: між традицією та інновацією. *Релігія та суспільство*. № 4. 2006.
8. Іваненко Л. Протестантизм в Україні: соціокультурні особливості розвитку / Релігійне життя України в умовах глобалізації. К.: Наукова думка, 2005.
9. Жерновий І. Міжконфесійні відносини в Україні та протестантизм: сучасний стан і тенденції розвитку. *Релігієзнавчий журнал*. 2010. № 7.

References:

1. Dokash, V. (2001). Protestsantyzm v relihiivtorchomu protsesi Ukrainy. In Ekumenizm i problemy mizhkonfesiinykh vidnosyn v Ukraini. Kyiv: Hnozys. [Ukrainian].
2. Mokiienko, M.M. (2007). Piznii protestantyzm v Ukraini: instytutsiinyi ta suspil'no-politychnyi aspekty (1991–2004 rr.). Dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Zaporizhzhia: [Publisher]. [Ukrainian].
3. Siomin, S. (2000). Ukrain'ska molod' pid pritsiom novitnikh relihiinykh kultiv i sekt. Liudyna i polityka, 3(9). [Ukrainian].
4. Kolodnyi, A.M., Yarot'skyi, P.L., Lobovyk, B.O., et al. (1999). Istoriia relihii v Ukraini: Navchal'nyi posibnyk. Za red. A.M. Kolodnoho, P.L. Yarot'koho. Kyiv: Tov-vo Znannia, KOO. 735 s. [Ukrainian].
5. Akademichne relihiieznnavstvo. (2000). Za red. A. Kolodnoho. Kyiv: Svit Znannia. 862 s. [Ukrainian].
6. Relihiieznnavchyi slovnyk. (1996). Za red. A. Kolodnoho i B. Lobovyka. Kyiv: Chetverta khvyliia. 282 s. [Ukrainian].
7. Taran, I. (2006). Piznii protestantyzm v Ukraini: mizh tradytsiieiu ta innovatsiieiu. Relyhiia ta suspil'stvo, 4. [Ukrainian].
8. Ivanenko, L. (2005). Protestsantyzm v Ukraini: sotsiokul'turni osoblyvosti rozvytku. In Relyhiine zhyttia Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Kyiv: Naukova dumka. [Ukrainian].
9. Zhernovyi, I. (2010). Mizhkonfesiini vidnosyny v Ukraini ta protestantyzm: suchasnyi stan i tendentsii rozvytku. Relyhiieznnavchyi zhurnal, 7. [Ukrainian].

Отримано: 15.10.2025
Прийнято до друку: 11.11.2025
Опубліковано: 29.12.2025